

Knjiga Hrvoja Petrića temeljena je na novoj izvornoj građi i zasnovana na suvremenim metodama povijesne znanosti, interdisciplinarna po pristupu, pri čemu joj dodatnu vrijednost daje činjenica da je autor u njoj ponudio model za istraživanje gradova i gradskih područja na kojima je interferirao krajiški i civilni prostor kakav je u ranom novom vijeku postojao ne samo u sjevernoj Hrvatskoj, nego - iako u drukčijim uvjetima, ali tipološki usporediva - i u Dalmaciji pod mletačkom vlasti.

Prof. dr. Nikša Stančić

POVIJESNI ATLAS GRADOVA: KOPRIVNICA/ dr. sc. Mirela Slukan Altić, Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar« i Muzej grada Koprivnice, 2005., tvrdi uvez, 253 str. s ilustracijama u boji

Povijesni atlas gradova autorice dr. sc. Mirele Slukan Altić predstavlja projekt Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH, sa sjedištem u Institutu društvenih znanosti »Ivo Pilar«, a bavi se prikupljanjem, znanstvenom obradom i objavljivanjem kartografskih izvora za povijest hrvatskih gradova. Osnova istraživanja je prije svega arhivsko gradivo pohranjeno u našim ili stranim arhivskim i muzejskim ustanovama te na taj način »Povijesni atlas gradova« predstavlja zbirku planova i karata hrvatskih gradova čiji je svaki svezak posvećen jednom gradu. Izbor gradova je njihov karakterističan historijsko-geografski model, s naglaskom na one gradove koji su dosad bili slabo kartografski i ekohistorijski istraženi. Ovim se projektom svaki grad predstavlja u povijesnom, urbanističkom, gospodarskom, demografskom, političkom i kulturnom kontekstu pa na jednom mjestu dobivamo pregršt informacija o razvoju grada. Autorica je dosad objavila povijesni atlas o Bjelovaru i Sisku, a ovo je III. svezak o Koprivnici, koji je objavljen u suradnji Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar« i Muzeja grada Koprivnice 2005. godine. Iako je kao autorica potpisana dr. sc. Mirela Slukan Altić, povijesni atlas je rezultat rada tima ljudi koje autorica poimence navodi u predgovoru, a kako i ovaj svezak donosi arheološke podatke te osobine arhitekture, tako su te teme svojim člancima upotpunili vrsni stručnjaci iz tih područja. Ipak, najveći dio istraživanja, analize i tumačenja kartografskih izvora donosi sama autorica, stručnjak u istraživanju historijske geografije i historijske kartografije.

U prvom poglavlju *Prirodno-geografski uvjeti razvoja grada i okolice* autorica kao geograf po struci donosi obilje podataka o položaju, osobinama reljefa, hidrografiji, klimi, tlu, mineralnim sirovinama i biljnom pokrovu. Zanimljivo je što autorica već u prvom poglavlju, osim geografskog položaja grada, ukratko daje povijesni razvoj svakoga grada - od prvog spomena do današnjih dana i na taj način sažeto uvodi u poglavlja koja tek slijede, a koja se odnose na detaljnu analizu grada.

Povijest naseljenosti koprivničkog kraja - od prvih početaka do razvijenog srednjeg vijeka napisao je jedan od najpoznatijih arheologa koji su radili na području Koprivnice, dr. sc. Zorko Marković. Podaci o pretpovijesti naseljavanja, koprivničkom kraju u antičko doba, u

ranom i razvijenom srednjem vijeku, o utvrđi Kamengrad te mnoštvu arheoloških otkrića i lokaliteta koprivničke Podravine značajno upotpunjuju razumijevanje razvoja Koprivnice.

Sljedeća poglavlja (III.-V.) predstavljaju svojevrsni središnji dio djela u kojem autorica donosi podatke o razvoju grada u srednjem vijeku, kartografskim izvorima podravskog srednjovjekovlja te razvoj i gradnju Koprivnice od 16. stoljeća do današnjih dana.

Koprivnica u srednjem vijeku - od kastruma do slobodnog kraljevskog grada zasebno je poglavlje u kojem autorica obrađuje historijsko-geografske uvjete razvoja srednjovjekovne Koprivnice na temelju pisanih spomenika, od kastruma do statusa slobodnog kraljevskog grada. Da bi upotpunila razumijevanje srednjovjekovne Koprivnice, objašnjava topografiju grada, od prometne mreže, ulica, trgova, crkve i utvrde. Kartografski izvori 15. i 16. stoljeća jasno prikazuju transformaciju Podravine u kojima glavno mjesto počinju zauzimati utvrđena vojna naselja. Autorica u poglavlju *Podravsko srednjovjekovlje u zrcalu kartografskih izvora* kronološki obrađuje postojeće kartografske izvore grada i okolice, analizirajući razdoblje u kojima su nastali te iščitavajući naselja i način naseljavanja, hidrografsku mrežu, objašnjavajući toponime te uspoređujući postojeće kartografske izvore, kao i uvjete u kojima su nastajali. *Razvoj i izgradnja Koprivnice od 16. stoljeća do današnjih dana* donosi iscrpne podatke o načinu gradnje grada na temelju dosad poznatih i sačuvanih planova, veduta grada. Ispituje uvjete u kojima su ti planovi nastali i koliko vjerodostojno prikazuju grad, dio grada, utvrdu. Što je posebno važno, donosi neka nova saznanja u pogledu datacije i autorstva pojedinih planova Koprivnice. Kako je grad mijenjao funkciju, od slobodnog kraljevskog grada, sjedišta kapetanije, vojnokrajiske utvrde, sjedišta Generalata, pa do razvojačenja Vojne krajine, tako i kartografski izvori donose nove dimenzije u promjeni funkcije grada, kao i promjene koje su nastajale pri razgraničenju. Uspoređujući kartografske izvore s pisanim izvorima, autorica dolazi do važnih podataka o tome kada je što sagrađeno u gradu, kako su tekle regulacijske osnove i u kojoj mjeri su realizirane. Ono što ovo djelo čini posebnim je analiza do koje autorica ide. Naime, ne iščitava samo planove, nego detaljno analizira svaki objekt u gradu na pojedinim planovima u različitim vremenskim razmacima. Jednakom pažnjom istražuje vojne, civilne, gospodarske, sakralne objekte koji su kroz dugo razdoblje mijenjali svoju funkciju. Svaki objekt stavlja u povijesni kontekst i donosi vrijedne podatke o njegovu nastanku, zahvaljujući iscrpnoj analizi izvora i članaka iz dnevnih novina koji su donosili podatke o gradnji grada. Na taj se način dobiva kompletna slika o gradnji grada koju je autorica uspješno predstavila. Da se čitatelji ne bi izgubili u čitanju naziva ulica koji više ne postoje, autorica za svaku ulicu koju analizira navodi i njezin današnji naziv. Poseban izvor za istraživanje predstavljaju katastarski planovi iz kojih je moguće iščitati cjelovitu povijest gradnje i širenja grada. Upravo zahvaljujući sačuvanosti katastarskih planova franciskanske izmjere, autorica ih analizira te objašnjava na koji se način grad širio i kojom brzinom su nastajali objekti. Ovi planovi, osim infrastrukture, govore i o gospodarskoj slici grada koju autorica ne zaobilazi, a dokumentiraju i važan događaj kao što je uvođenje novotrasirane pruge. S obzirom na to da se radilo o gradu koji je odigrao važnu ulogu u vojnokrajiskoj povijesti, a kako je razvojačenjem Vojne krajine došlo do niza upravnih promjena, tako se i Koprivnica intenzivnije razvijala, izgrađivala i širila. Upravo stoga, na kraj 19. stoljeća pa do današnjih dana stavljen je najveći naglasak zbog činjenice što je grad doživio mnogo

promjena. Analiza razvoja grada završava današnjim danima, projektom rekonstrukcije i revitalizacije povijesne jezgre iz 1991. godine. Djelo uistinu sveobuhvatno prikazuje grad koji je prošao put od vojnokrajiske utvrde, slobodnog kraljevskog grada, sjedišta generalata pa do modernog srednjoeuropskog grada.

Autorica kao vrsni stručnjak analizira vojnokrajiske rukopisne planove koji su nastajali za potrebe vojske, katastarske planove koji su nastali za potrebe gradske uprave, sačuvane planove grada na kojima su popisane sve javne zgrade, regulacijske osnove gradova koje donose podatke o budućem osnivanju i gradnji ulica te urbanističke planove i projekte. Poseban je naglasak stavljen i na gradnju kanalizacije, elektrifikacije, cestovnog i željezničkog povezivanja, hidrografske regulacije obližnjih rijeka, što je sve, naravno, utjecalo na razvoj, izgradnju i promjene načina života u gradu.

Šesto je poglavlje rezervirano za vanjske suradnike, a odnosi se na *Osobine arhitekture i zaštićenu graditeljsku kulturnu baštinu grada Koprivnice*. Autorica članka je ravnateljica Muzeja grada Koprivnice i dipl. povjesničarka umjetnosti Draženka Jalšić Ernečić. Uz bogat izbor fotografija objekata, donosi podatke o osobinama arhitekture kroz različita razdoblja koja su, svako za sebe, posebno označili grad, bilo kroz vojnu, sakralnu ili industrijsku arhitekturu.

Pregled kartografskih izvora grada Koprivnice predstavlja iznimno vrijedno poglavlje koje donosi izvrsne reprodukcije karata, planova, položajnih nacрта, regulacijskih osnova od najranijih razdoblja do prijedloga Generalnog urbanističkog plana grada iz 2005. godine. Ove reprodukcije, osim što su neizostavan prilog pri čitanju i razumijevanju tekstualnog dijela, pridonose i zaštiti originalnih kartografskih izvora koji se pri čestom korištenju oštećuju. Ciljano se izabrao i veći format knjige kako bi reprodukcije kartografskog gradiva bile što jasnije i čitljivije. Na kraju su popisani bibliografski podaci o svim reproduciranim kartografskim izvorima s uputom u kojoj se ustanovi čuvaju. Popisano kartografsko gradivo obrađeno je u skladu s prilagođenim Međunarodnim standardom za opis kartografskog gradiva (ISBD(CM)) te je autorica na taj način dala iscrpne podatke o kartografskom gradivu - od naslova, autora ili izdavača, mjerila, godine do fizičkog opisa.

Osim bogate bibliografije koja dovoljno govori o iscrpnom istraživanju arhivskog, kartografskog gradiva, statističkih izvješća, publikacija i literature, na kraju je i sažetak na engleskom jeziku i mjesno kazalo.

Svakako je riječ o iznimno vrijednom djelu u kojem se prvi put na jednom mjestu mogu naći svi relevantni kartografski podaci o jednom gradu. Osim kartografskih ilustracija, djelo je bogato ilustracijama fotografija, razglednica, nacрта koji na svakoj stranici pomažu čitatelju u snalaženju u prostoru i boljem razumijevanju tekstualnog dijela.

Na kraju, projekt »Povijesni atlas gradova« uključen je u međunarodnu inicijativu Historical Towns koja se bavi zaštitom i promicanjem arhivskoga gradiva zemalja kandidata za Europsku uniju pa stoga predstavlja i dodatan poticaj autorici za istraživanje i analizu ostalih gradova u Republici Hrvatskoj.

Mirjana Jurić

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Scientific Research Journal for Economic and Environmental History

Volumen 2 / Broj 2
Zagreb - Samobor 2006.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic and Environmental History

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Sekcija za gospodarsku povijest Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti Zagreb
(moderator: Hrvoje Petrić)

Međunarodni istraživački projekt »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu« Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
(voditelj: prof. dr. sc. Drago Roksandić)

Urednici / Editors-in-chief:

Mira Kolar-Dimitrijević, Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin,
Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Nataša Štefanec, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (Zagreb, Hrvatska)
Daniel Barić (*Le Havre-Pariz, Francuska*), Slaven Bertoša (*Pula, Hrvatska*), Zrinka Blažević (Zagreb, Hrvatska),
Zrinka Tatjana Buklijaš (*Cambridge, UK*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (Zagreb, Hrvatska),
Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Halil İnalçik (*Ankara, Turska*), Egidio Ivetić (*Padova, Italija*),
Aleksandar Jakir (*Marburg, Njemačka*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*),
Marino Manin (Zagreb, Hrvatska), Kristina Milković (Zagreb, Hrvatska), Ivan Mirnik (Zagreb, Hrvatska),
Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Rijeka, Hrvatska*), Gordan Ravančić (Zagreb, Hrvatska),
Marko Šarić (Zagreb, Hrvatska), Nataša Štefanec (Zagreb, Hrvatska), Mladen Tomorad (Zagreb, Hrvatska),
Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (Zagreb, Hrvatska), Zlata Živaković Kerže (*Osijek, Hrvatska*)

Grafički urednik / Graphic design:

Alojz Zaborac

Prijelom / Layout:

Meridijani, Hrvoje Herceg

Lektura / Language editing:

Lidija Menges

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN:

1845-5867

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2006.

Adresa uredništva / Mailing address:

Hrvoje Petrić (urednik)
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@inet.hr

Na naslovnici:

Područje Legrada i Đelekovca na karti iz 18. stoljeća